

УДК 658.332.02:627.532.2

Л. В. Сахневич,

к. е. н., доцент, Чернігівський державний технологічний університет МОН України

ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ДЛЯ УКРАЇНИ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

L. V. Sakhnevych,

Ph.D., Associate Professor of Chernihiv State Technological University Ministry of Education of Ukraine

FORMING OF OPTIMAL FOR UKRAINE STRATEGY PROVIDING OF POWER EFFICIENCY OF
FUNCTIONING AGRO INDUSTRIAL ENTERPRISES

Розроблено та обгрунтовано оптимальну для України стратегію забезпечення енергоефективності функціонування агропідприємств у межах певного РПК, визначення і конкретизація якої передбачає ідентифіковану в енергоекономічних показниках позицію виробничо-економічної системи. Формалізовано послідовність етапів її реалізації та умови провадження пріоритетних заходів у відповідності до визначеного змісту стратегічних програм розвитку АПК.

A sound strategy and energy efficiency agribusinesses, definition and specification which provides an identified position in terms of energy-saving industrial and economic system in an open economic environment. Formalized steps and conditions for the implementation of priority measures for energy efficiency strategy proceedings agribusinesses.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, стратегія забезпечення енергоефективності, етапи реалізації, сталий розвиток.

Key words: agriculture, energy efficiency strategy, implementation stages, sustainable development.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На даний час стратегія розвитку виробництва та розподілу електроенергії, газу та води, а також їхнього транспортування є однією з найбільш важко вирішуваних дилем у контексті ініціювання процесів забезпечення сталого розвитку будь-якого сектора національної економіки. Оскільки, з одного боку, рівень ефективності функціонування транспорту та електроенергетики є необхідним чинником формування організаційно-економічних передумов сталого розвитку та соціально-економічного зростання. Проте, з іншого боку, їх функціонування, здійснює виникнення явищ в інших видах економічної діяльності внаслідок високого рівня зношеності основних виробничих засобів та забруднення атмосфери. При тому, що забезпечення доступною енергією формує джерела щодо пом'якшення проблем соціально-економічної нерівності розвитку та сприяє досягненню цілого ряду суміжних цілей в галузі державотворення.

Слід зазначити, що в Україні діяльність, спрямована на забезпечення стійкого розвитку енергетики в майбутньому, здійснюється повільними темпами, особливо в тому, що стосується скорочення викиду парникових газів, що утворюються в результаті використання енергії. Крім того, відзначається відсутність стійкої тенденції відносно позитивних і негативних сторін лібералізації енергетичного сектора.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Необхідно визнати, що сучасна оцінка енергоефективності функціонування підприємств агропромислового комплексу (АПК) зазвичай здійснюється за допомогою одного показника, який не повністю відображає результативність їх функціонування. Зазначимо, що у наукових роботах [1—8] вченими представлені організаційно-економічні та техніко-технологічні основи забезпечення ефективності функціонування підприємств АПК (зокрема, це розробки О.М. Алимова, О.І. Амоші, В.І. Барканова, С.І. Дорогунцова, В.В. Микитенко, В.Г. Сахаєва, М.П. Сичевського, І.К. Чукаєвої, С.М. Шкарлета та ін.), а також практичні реалізації положень стратегічного управління енергоефективністю (О.Ф. Балацький, І.К. Бистряков, П.П. Борщевський, З.Ф. Бриндза, А.М. Третьяк, А.М. Федорищева, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак, І.Д. Якушин). Проте, недостатньо дослідженими і всебічно не розробленими залишаються теоретико-концептуальні основи та прикладні аспекти формування і реалізації оптимальної для України Стратегії забезпечення енергоефективності функціонування підприємств АПК в умовах ресурсних обмежень.

МЕТА СТАТТІ

Розроблення та обгрунтування оптимальної для певного РПК України Стратегії забезпечення енергоефек-

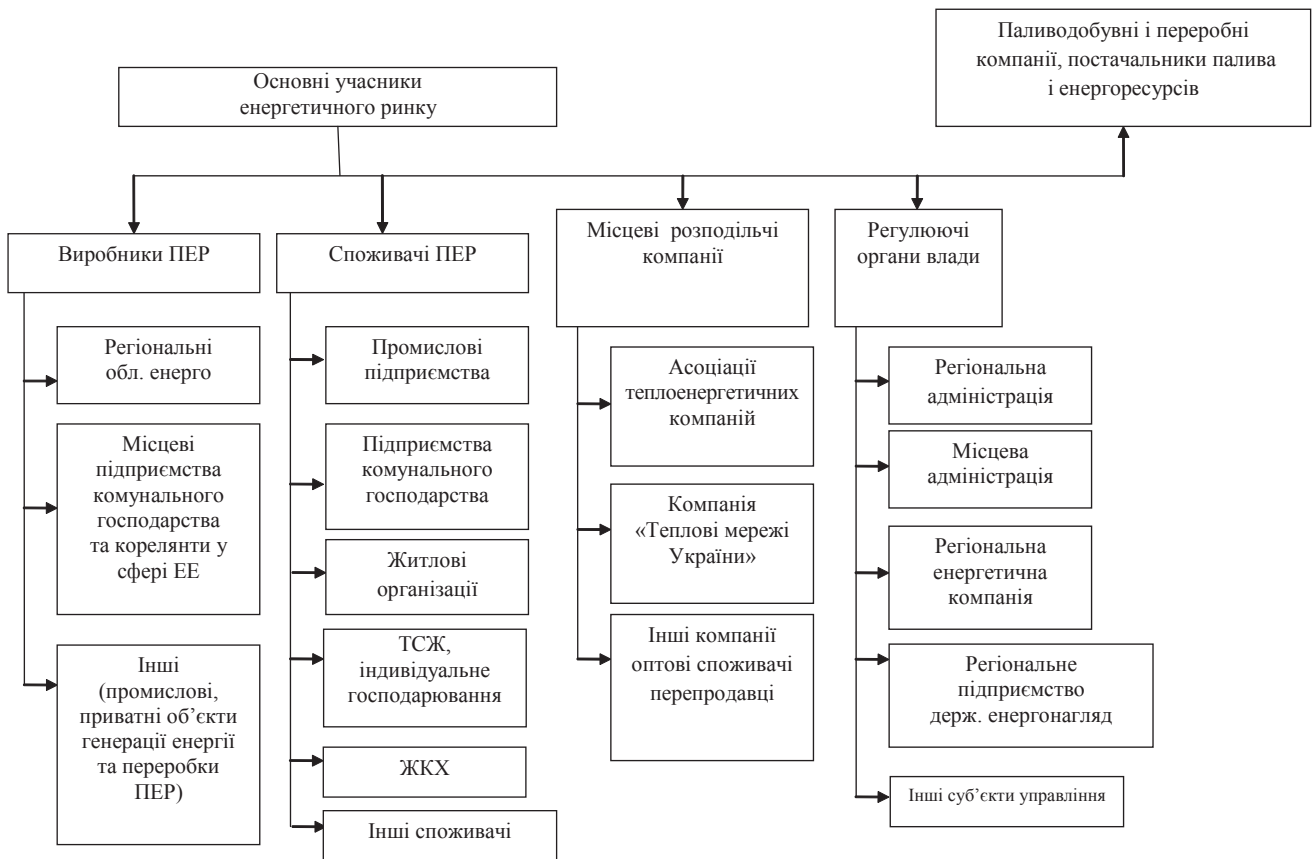

Рис. 1. Структура основних учасників ринку енергоресурсів у межах певного РПК

тивності функціонування підприємств АПК та формалізація етапів її реалізації в умовах ресурсних обмежень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах функціонування національного господарства ринок енергоресурсів для підприємств АПК — це усталена система забезпечення споживача тим або іншим видом енергії або енергоносія в регіоні, ґрунтована на взаємовідносинах постачальника і споживача. Нині у більшості регіонів України здійснюються так названі маркетингові дослідження ринку паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) (зазначене деталізовано автором статті у попередній праці [9]). Вказані дослідження проводяться за замовленням різних структур, в першу чергу, державних. Проте, слід зазначити, що далеко не кожне дослідження в повній мірі відповідає поставленим завданням. Нерідко економічні дослідження проводяться односторонньо і не в змозі надати повну картину, необхідну для подальшого вироблення стратегії як розвитку енергокомплексів для потреб підприємств АПК, так і цільової стратегії забезпечення енергоефективності (СЗЕЕ) самих агропромислових підприємств. Тому, автором представлена інформація по структурі передбачуваного дослідження, що обумовлює формалізацію наступних етапів реалізації науково-методичних засад формування дієвої СЗЕЕ для забезпечення сталого розвитку агропромислових підприємств (АПП).

Етап 1. Дослідження основних суб'єктів ринку енергоресурсів, що передбачається для формалізації сфери економічної діяльності АПП. А відтак слід деталізувати структуру основних учасників енергетичного ринку,

що представлено на рис. 1. Відповідно, при визначенні специфічних властивостей виробників і характеристик енергоспоживачів можна встановити природу і обсяги попиту та пропозиції ПЕР у регіоні, Крім того, як вважає дослідник (це наведено у попередній роботі автора статті [10]), слід детально опрацювати існуючу документацію про перспективи і результати планування розвитку території, проаналізувати можливості збільшення фонду теплофікації; умови для збільшення обсягів електроспоживання; ведення в експлуатацію об'єктів генерації енергії і мережевої інфраструктури.

Етап 2. Дослідження основних аспектів, що обумовлюють потреби у підвищенні рівня ЕЕ, а також супутньої деталізації конкурентних позицій АПП і масштабів та потужності ринку енергоресурсів у регіоні. Зазначені заходи, на думку автора статті, слід проводити у наступній послідовності, що приведено у табл. 1 — послідовність реалізації цих етапів наведено автором у попередній праці [9]. Проте, слід відмітити, що формалізація етапів і умов реалізації пріоритетних заходів із провадження оптимальної для певної виробничо-економічної системи передбачає також і безпосередню участь та коригування вимог, які можуть бути визначені органами виконавчої влади і місцевого самоврядування щодо спрямованості та активності процесів, забезпечення надійного, ефективного і безпечного енергопостачання, у т.ч. і за рахунок активної і цілеспрямованої діяльності та освоєння потенціалу ЕЕ у межах регіону. Доцільним є зазначити, що описані заходи щодо формування оптимальної для України СЗЕЕ і визначені у цій статті організаційно-економічні процедури передбачають послідовне здійснення за наступними двома

Таблиця 1. Етапи формування оптимальної для України стратегії забезпечення енергоефективності функціонування агровиробничих підприємств

Аналіз основних принципів сучасної енергетичної стратегії України	При розробці галузевої стратегії необхідно брати до уваги основні положення енергетичної стратегії України
Аналіз стратегічних ознак і макроекономічних тенденцій розвитку ринку ПЕР в контексті забезпечення високої ЕЕ функціонування АПП	Склад організаційно-економічних та економетричних процедур обґрунтовано і систематизовано автором статті у попередній науковій праці [10], що базувалася на розробках, представлених дослідником у роботі [11]
Аналіз впливу стратегій розвитку основних галузевих учасників.	При дослідженні ринку енергоресурсів необхідно брати до уваги наявність реальних стратегій розвитку регіональних обласних енергокомпаній, місцевих підприємств комунального енергопостачання
Аналіз впливу основних чинників зовнішнього середовища загальної дії.	У контексті розроблення дієвої СЗЕЕ агропідприємства найбільш важливі чинники, що вимагають аналізу при дослідженні ринку ПЕР і впливають на функціонування основних учасників і прийняття ними рішень, включають: 1) поточний і прогнозований рівні інфляції в країні, ставки рефінансування, динаміка курсів основних валют; 2) аналіз стану економіки регіону у цілому та у сусідніх містах; 3) регіональна тарифна політика, що проводиться; 4) фінансовий стан регіонального і місцевого бюджетів, рівень оподаткування, а також середній рівень якості життя населення і середній рівень заробітної плати в регіоні та у зазначеній сфері економічної діяльності; 5) довгострокові прогнози обсягів споживання електричної і теплової енергії в аналізованому і сусідньому регіонах; 6) рівень політичної стабільності в регіоні, міра виконання регіональною і місцевою владою своїх зобов'язань, готовність прояву політичної волі при рішенні актуальних економічних і соціальних проблем у тому числі в галузі енергетики, а також взаємовідносини влади з основними учасниками галузі; 7) правове регулювання на регіональному, а особливо – на місцевому рівнях; 8) існуючі галузеві національні стандарти та вимоги до ЕЕ АПП певного РПК
Аналіз параметрів цільності та взаємозв'язку між основними енерго-економічними показниками АПП і результативності функціонування регіональної агропромислової системи.	Передбачає формалізацію модельних вирішень структурного типу при подальшій їхній інкорпорації до єдиної моделі ідентифікації поточних та прогнозних вимірів енергоефективності функціонування АПП

Джерело: обґрунтовано та систематизовано автором статті.

етапами стратегічного управління й цілеорієнтації параметрів ЕЕ, наведеними на рис. 2.

Ці заходи та кваліметричні процедури із формування умов і методичного інструментарію для їхньої реалізації і обумовлюють потребу у побудові та ідентифікації реальних можливостей суб'єктів управління АПП щодо інтенсифікації процесів у контексті досягнення сталого розвитку на сучасному етапі формалізації фінансового й технологічного потенціалів досліджуваної сукупності агропідприємств. Тобто вважаємо, що критерієм оцінки результативності управлінських рішень мають бути технічні, економічні і соціальні аспекти — як наслідки реалізації оптимізаційної стратегії забезпечення енергоефективності певного АПП. Це

дозволить здійснювати продуману політику по технічному переозброєнню АПП, створити стійкіше і якісніше представлення послуг в забезпеченні енергоресурсами споживачів і здійснювати передбачувану тарифну політику. Таким чином, автором і було формалізовано і запропоновано до використання (наведено детально у попередній науковій праці [10]) економіко-математичну, оптимізаційну модель формалізації паливно-енергетичного балансу на АПП, яка спирається на: а) розроблені методи вибору пріоритетів розвитку виробничо-економічних систем у контексті формування раціональної структури і трансформації енергетичного ринку в державі; б) обґрунтоване коло цільових завдань реалізації політики енергоефективності агровиробництва; в) сформовані принципи групування учасників виробничо-господарського процесу за економічними, соціальними і екологічними ознаками імовірності досягнення цілей сталого розвитку і форсованого нарощення стратегічного потенціалу.

Зазначене, як відомо, вимагатиме від суб'єктів управління підприємствами АПК надалі використання оптимізаційного підходу до добору ЕЕ проєктів на АПП. У цьому контексті зазначимо, що у дослідженні з'ясовано ще й додаткову вимогу до реалізації стратегії забезпечення високої ЕЕ — це реальна потреба в провадженні певних масштабів реформаційних змін

Етап 1. Дослідження базових характеристик основних суб'єктів ринку ПЕР в АПК, що передбачається для формалізації сфери економічної діяльності АПП із наведеної у дослідженні

Етап 2. Дослідження основних аспектів, супутніх деталізації конкурентних позицій агропідприємств і масштабів та потужності ринку енергоресурсів у регіоні.
Аналіз основних принципів енергетичної стратегії України.
Аналіз впливу стратегій розвитку основних галузевих учасників.
Аналіз впливу основних чинників зовнішнього середовища загальної дії.
Аналіз параметрів цільності та взаємозв'язку між основними енерго-економічними показниками АПП і результативності функціонування регіональної агропромислової систем.

Рис. 2. Формалізація етапів і умов реалізації пріоритетних заходів із провадження енергоефективної стратегії розвитку агропідприємств

організаційної структури управління агропідприємствами та системи організаційно-економічного управління на АПП. Таким чином, автором доведено, що при розробці СЗЕЕ підприємств АПК слід брати до уваги основні положення енергетичної стратегії України, у т.ч. й вимоги до забезпечення енергетичної безпеки держави. При цьому, до етапів розробленої СЗЕЕ слід включити і такі фази реалізації організаційно-економічних, техніко-технологічних і економетричних процедур. А саме: 1) визначення пріоритетів із орієнтацією на довгострокову програму соціально-економічного розвитку РПК; 2) добір заходів із нарощення рівня ЕЕ на АПП; 3) створення сприятливих умов для залучення інвестицій в АПК; 4) дерегулювання сфери агровиробництва системи збуту при збереженні дієвості функцій регулювання природно-монопольної сфери.

Крім цього, зазначимо, що до складу ЕЕ заходів слід залучити процеси раціоналізації енергоспоживання, ретельно продумані методи із розрахунку тарифів на електроенергію при одночасному податковому стимулюванні інвестицій в АПК, що ініціюватиме загальноекономічне прискорення. За результатами теоретичного прогнозування наслідків реалізації етапів запропонованої до використання СЗЕЕ АПП та моделювання оптимізаційних параметрів імовірних до запровадження ЕЕ проектів, здійснено групування фундаментальних її атрибутів — тобто домінують побудови оптимальної для певного АПП СЗЕЕ. На основі вищезгаданого та запропонованих до використання науково-методичних підходів за результатами моделювання наслідків реалізації інвестиційних процесів із ЕЕ розроблено модель управління процесами забезпечення ЕЕ для АПП.

Відтак, визнаємо, що концептуальна модель управління процесами нарощування потенціалу енергоефективності на підприємствах АПК потребує реалізації принципів, задіяння економічних механізмів, модернізації інституційного середовища та результативного менеджменту, котрі б мотивували енергозаощадження на всіх етапах і у всіх ланках виробництва.

ВИСНОВКИ

Визнаємо об'єктивним наступне, що використання розробленої в межах даної статті концептуальної моделі оптимізації управління процесами забезпечення енергоефективності на АПП дозволить гармонізувати інтереси держави, бізнесу і соціуму та впорядкувати дії центральних і місцевих органів влади, господарюючих суб'єктів та інститутів громадянського суспільства у розв'язанні стратегії енергоефективності на підприємствах АПК.

Відтак за результатами викладення матеріалу дослідження можна визнати, що запропонована концептуальна модель оптимізації управління процесами нарощування потенціалу енергоефективності на підприємствах АПК потребує реалізації принципів, задіяння економічних механізмів, модернізації інституційного середовища та результативного менеджменту, котрі б мотивували енергозаощадження на всіх етапах реалізації відповідної політики та в усіх ланках АПП будь-якої регіональної системи.

Література:

1. Амеліницька О.В. Механізм забезпечення енергетичної безпеки промислових регіонів / О.В. Амеліницька // Наукові праці ДонНТУ. Серія: Економіка. Випуск 39-2. — Донецьк: ДонНТУ, 2011. — С. 180—185.
2. Алімов О.М. Промисловий потенціал України: напрями ефективного розвитку / О.М. Алімов, В.М. Ємченко // Економічний Часопис-XXI. — 2003. — № 6. — С. 41—16.
3. Алімов О.М. Стратегічний потенціал — сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О.М. Алімов, В.В. Микитенко // Продуктивні сили України: науково-теоретичний економічний журнал. — К.: РВПС НАН України, 2006. — № 1. — С. 135—151.
4. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та розв'язки / О.І. Амоша // Економіст. — 2005. — № 6. — С. 28—32.
5. Барканов В.І. Формування набору стратегій макросистемної трансформації економічної системи України / Барканов В.І., Кузьменко Р.В. // Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. Збірник наукових праць. — Херсон, ХНТУ МОНМС України, Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2011. — 276 с. — С. 113—119.
6. Барканов В.І. Динаміка стратегічних пріоритетів в енергетичній сфері як фактор кореляції інвестиційної політики у промисловості України / В.І. Барканов, Л.І. Митрошина // Економіка промисловості України: [зб. наук. пр. / ред. кол. Л. Дейнеко та ін.]. — К.: РВПС України НАНУ, 2007. — С. 79—97.
7. Микитенко В.В. Енергоефективність промислового виробництва: пріоритети та шляхи забезпечення // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. пр. — Вип. 11. — К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2006. — С. 74—81.
8. Чукаєва І.К. Енергозабезпечення України та оцінка впливу на розвиток економічного простору / І.К. Чукаєва // Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні дослідження. Зб. наук. пр. — К.: РВПС України НАН України, 2008. — С. 182—190.
9. Сахневич Л.В. Сучасні виміри та резерви забезпечення енергоефективності промислового виробництва. / О.В. Гребенюк, Л.В. Сахневич // Проблеми системного підходу в економіці: Електронне фахове видання НАУ МОНмолодьспорту України, 2011. — Вип. 1. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_1/Sahnevich_111.htm
10. Сахневич Л.В. Моделювання наслідків впровадження прогресивних технологічних рішень та оптимізація системи управління енергоефективністю / С.М. Шарлет, Л.В. Сахневич // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Збірник наук. пр. — Чернігів: ЧДТУ МОНмолодьспорту України, 2011. — №2 (50). — С. 43—45.
11. Гельвановский М.И. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / М.И. Гельвановский, В.М. Жуковская // МЭ и МО. — 1998. — № 7. — С. 146—152.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2013 р.